

FRA FORANDRINGSFABRIKKEN KUNNSKAPSSENTER

HØRING AV FORSLAG TIL FORSKRIFT OM NASJONAL RETNINGSLINJE FOR MASTERUTDANNING OG TVERRFAGLIG VIDEREUTDANNING I PSYKISK HELSE-, RUS OG AVHENGIGHETSARBEID:

- 1) forslag til forskrift om retningslinjer for masterutdanning i psykisk helse-, rus- og avhengighetsarbeid for sykepleiere og
- 2) forslag til forskrift om nasjonal tverrfaglig videreutdanning i psykisk helse-, rus- og avhengighetsarbeid på høring

I denne høringen gir vi samlede innspill på to forskrifter. Innspillene som presenteres her, bygger på kunnskap fra barn fra følgende kunnskapsrapporter:

- [Snakke snilt](#) (2020) - kunnskap fra 900 barn og unge 10-16 år om hva helsesykepleiere må gjøre og hvordan de må være for at det skal oppleves trygt nok for barn og unge å snakke med dem om det som er viktigst, vondest eller mest strevsomt for barnet eller ungdommen
- [Vi skulle få det bedre](#) (2020) - kunnskap fra 100 barn og unge 15-20 år om medisiner hos BUP og fastlegen
- [Hvis jeg var ditt barn: om tvang i psykisk helsevern](#) (2019) - kunnskap fra 63 unge 13-21 år utsatt for tvang, blitt truet med tvang eller vært vitne til at noen andre har blitt brukt tvang mot
- [Klokhet om rus](#) (2018) - kunnskap fra 58 unge som har strevd med rus om hvordan voksne må møte dem klokt for å nå inn til hva rusen handler om og kunne gi nyttig hjelp
- og boka [Psykisk helsevern fra oss som kjenner det](#) (2019) - kunnskap fra 104 barn og unge 14-21 år om hvordan psykisk helsevern blir nyttig

Høringsinnspillet bygger også på barns grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon.

Viktigste innspill

Kunnskap fra barn på pensum for å sikre kunnskapsbasert praksis

Ved å benytte kunnskap fra barn som en del av pensum og undervisning får kandidatene oppsummerte erfaringer og råd direkte fra barn. De som kjenner systemet på kroppen har viktige råd, som bidrar til at kandidatene kan gi enda tryggere og mer nyttig hjelp til de barna og ungdommene de kommer til å treffe.

I Norge er det bred enighet om at offentlige tjenester skal utvikles fra tre typer kunnskap:

- Forskningskunnskap

- Praksiskunnskap
- Bruerkunnskap (kunnskap direkte fra barn)

Retningslinjene må sikre at kandidatene får kunnskap direkte fra barn for å sikre kunnskapsbasert praksis. Kunnskap fra barn om psykisk helse og rus bør derfor inkluderes som en viktig del av læringsutbyttet i retningslinjene. Dette vil være avgjørende for å sikre riktig fremtidig kompetanse i tjenestene.

Barns grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon

Etter FNs Barnekonvensjon har barn grunnleggende prosessrettigheter.

De beskriver fremgangsmåten for hvordan alle handlinger og avgjørelser som angår barn opp til 18 år, skal taes. For å sikre barnets beste, må disse sikres.

Prosessrettighetene er:

- 1. Barn har rett på nok og forståelig informasjon*
- 2. Barn har rett til respekt for sitt privatliv*
- 3. Barn har rett til å uttale seg fritt og trygt*
- 4. Etter de tre rettighetene er ivarettatt, kan beslutninger tas til barnets beste.*

Få nok og nyttig informasjon

Kunnskap fra barn viser at mange barn mangler nok og forståelig informasjon. Mange har ikke fått vite hva de kan få hjelp med. Mange har ikke fått vite hvilke alternativer og muligheter som fantes når de har skullet si hva de tenker om noe. Mange har heller ikke fått vite hva som skjer med det de forteller. Uten nok og forståelig informasjon blir det utrygt for mange barn å si helt ærlig hva de tenker.

Fra FNs barnekonvensjon:

Den klare hovedregel er at alle barn uavhengig av alder, diagnoser eller situasjon har rett til å få informasjon. Dette innebærer at barn har krav på å få vite nok om hva situasjonen/saken gjelder, og hva som kan og skal skje. Barn har rett til å få nok informasjon til å kunne uttale seg, og informasjonen må gis på en forståelig måte.

Uttale seg fritt og sikre respekt for privatliv

Kunnskap fra barn viser at mange barn har opplevd at de ikke har fått si hva de tenker, før noe skal bestemmes. For mange har det heller ikke blitt trygt nok til å si helt ærlig hva de tenker når noe skal bestemmes. For mange har det handlet om at de ikke fikk snakke med en voksen de selv var trygg på eller på et sted de selv synes var trygt. Mange barn har også kjent seg presset til å velge det den voksne ønsker at barnet skal velge, eller presenterer som en god mulighet.

Mange barn har opplevd at voksne har sagt noe barnet har gjort og eller sagt videre til foreldre eller andre voksne uten at de har avtalt med barnet. Det har gjort det utrygt for mange barn. Mange barn har også mistet tillit til den voksne

og til andre voksne. Uten tillit, forteller få barn om det som er viktig eller vanskelig til voksne.

Fra FNs barnekonvensjon:

Den klare hovedregel er at alle barn uavhengig av alder, diagnoser eller situasjon, har rett til å uttale seg fritt. Dersom barn ikke skal uttale seg må det foreligge et rettslig grunnlag for å begrense barnets rett til å uttale seg. For at barn skal kunne uttale seg fritt må barns rett til informasjon og respekt for privatliv være ivarettatt. Å ivareta barns rett til å uttale seg fritt innebærer at barn får uttale seg i trygge rammer, uten urimelig press eller påvirkning.

Barnets beste vurderes etter de tre andre rettighetene er sikret

Mange barn har fortalt at de har fått lite informasjon når psykisk helsehjelp skal bestemmes. For mange opplevdes det også som at voksne presset dem når de skulle si hva de tenkte. Da blir det vanskelig å si ærlig hva barn egentlig ønsker. Når fagfolk ikke har fått vite ærlig fra barn, har det som har blitt bestemt blitt feil for mange.

Fra FNs barnekonvensjon:

Barnets beste skal alltid vurderes når det skal foretas en handling eller tas en avgjørelse som berører barn. Barns rett til informasjon, privatliv og retten til å uttale seg fritt må være ivarettatt før vurderingen av barnets beste kan gjøres. Hva som er barnets beste vil være en konkret helhetsvurdering. Helt sentralt i denne vurderingen vil det være hva barnet har uttalt. Barnets beste er ikke det eneste hensynet i saker som berører barn, men det skal være et grunnleggende hensyn. Høyesterett understreker, under henvisning til barnekomiteens uttalelser, at "ved avveiningen mot andre interesser skal hensynet til barnets beste ha stor vekt – det er ikke bare ett av flere momenter i en helhetsvurdering: Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen."

Det er bra at det står i retningslinjene at kandidatene blant annet skal få inngående kunnskap om menneskerettigheter. For å sikre barns rettssikkerhet i praksis bør det også inkluderes at kandidatene skal få inngående kunnskap om barns grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon.

Inn til vondt og strevsomt

Når barn har det vondt eller strevsomt inni seg, kan det komme ut i forskjellige uttrykk. Barn kan bli veldig stille, sinte, ruse seg, bruke vold, streve med mat, noen blir sinte, noen kan høre stemmer eller se ting som ikke er der og noen viser det på andre måter. Ofte kalles smerteuttrykkene barn har for symptomer, som igjen blir grunnlag for diagnose. Barn ber om at dette kalles smerteuttrykk, fordi det er uttrykk for noe vondt inni barn. Det vonde inni barn, kan handle om mye forskjellig.

Barn har forklart at hvis de skal få det bedre inni seg og i livet hjelper det ikke å fjerne uttrykkene deres, eller å gi hjelp ut fra hvilke symptomer eller diagnoser de har. Når voksne prøver å fjerne eller ta bort uttrykkene kan det vonde eller strevsomme inni barn komme ut på andre måter. For at barn skal få det bedre inni seg, må voksne nå inn til hva det vonde eller strevsomme inni barn handler om. For at behandlingen barn får skal bli nyttig, må hjelpen handle om å snakke om og jobbe med det som er vondt.

Retningslinjen må sikre at kandidatene får kunnskap om at uttrykkene barn har handler om noe vondt eller strevsomt inni barn, og at voksne må forsøke å nå inn til det vonde eller strevsomme, og gi hjelp til det.

Kandidatene må også lære og tilegne seg ferdigheter om hvordan gjøre det trygt nok for barn å fortelle om det som er vondt eller strevsomt. For at det skal bli trygt har mange barn sagt at de må bli møtt med menneskevarme, kjærlighet og snillhet. Og de må blitt møtt av voksne som har et godt barnesyn sett fra barn.

Medisinering av barn

I FFs undersøkelse om medisiner kom det frem at barn som har gått på medisin har fått lite informasjon før de ble satt på medisin, mange har ikke fått et fritt valg om de ville gå på medisin eller ikke og det er få som har fått det bedre av å gå på medisin. Mange hadde heller ikke fått fortalt om det vondeste eller mest strevsomme før de ble satt på medisin.

Det er bra at det står i retningslinjene at kandidatene skal få inngående kunnskap i medikamenters rolle, virkninger og bivirkninger, og om medikamentfrie tilbud. Det må også stå tydelig at kandidatene skal få kunnskap fra barn om medisinering. Kandidatene må få kunnskap om hvordan det kjennes å gå på medisin og hvordan voksne kan sikre at barn får tilbud om annen hjelp før medisin. De må også lære hvordan gi barn et fritt valg når det bestemmes at barn skal bli satt på medisin, hvordan gi nok og ærlig informasjon før barn blir satt på medisin, hvordan følge barn som går på medisin tett opp.

Det må komme tydelig frem i retningslinjen at selv om voksne ikke selv har mulighet til å skrive ut medisin til barn har de et stort ansvar både før og etter barn blir satt på medisin. De må lære at de har ansvar for å gjøre det trygt nok for å barn å fortelle om det som er vondt eller strevsomt før barn blir sendt til en lege eller psykiater for å få medisin, og for å gi barn et fritt valg når medisin bestemmes.

Stoppe trygt

Barn som har det veldig vondt eller strevsomt inni seg kan vise dette med sterke uttrykk. Noen ganger kan voksne tenke at dette må stoppes, da blir tvang eller

makt ofte brukt. Barn som har opplevd at voksne har brukt tvang eller makt på skolen, på barneverninstitusjon og på sengeposter i psykisk helsevern har alvorlige svar på hvordan det kjennes å bli brukt tvang mot, hva det gjør med hjelpen de skal få etterpå og hva det gjør i livet senere.

Barn kan miste respekt og grenser for egen kropp, det kan forsterke traumer, barn kan begynne å se på seg selv som syk eller farlig og de kan miste tillit til voksne. Også de voksne som skal hjelpe de til å få det bedre inni seg og i livet.

Barn har forklart at de aller fleste situasjoner hvor tvang har blitt brukt kunne vært unngått hvis voksne samarbeidet med dem og stoppet dem trygt. Derfor må voksne som tar disse utdanningene lære at det viktigste de kan gjøre for å forebygge og unngå tvang er å samarbeide med barnet om hvordan barnet kan stoppes trygt. De voksne må lære at de må lære en plan, sammen med barnet, for hva de voksne skal gjøre når barnet får det vondt. Den voksne og andre voksne følge.

Det er bra at det står i retningslinjen for den tverrfaglige videreutdanningen at kandidatene skal få inngående kunnskap om relevant lovverk og faglige retningslinjer, herunder forebygging og bruk av tvang. Dette må også inkluderes i retningslinjen for masterutdanningen for sykepleiere. Det må også gjøres tydelig at kandidatene skal få inngående kunnskap i forebygging av tvang gjennom samarbeid, og å stoppe trygt.

Samarbeid med barn

For å kunne gi riktig hjelp til barn, og for å kunne bestemme små og store ting i livene deres, må barn blir samarbeidet tett med. Når barn ikke blir samarbeidet med, kan det som bestemmes bli veldig feil og for noen kan det som bestemmes gjøre det verre for dem. Barn har forklart at det må hete samarbeid, og ikke medvirkning eller lignende begreper. For barn er det vanskelig å vite hva medvirkning er og hva det egentlig betyr. Og for fagfolk kan dette betyr ulike ting i praksis.

Derfor må voksne som tar disse utdanningene lære hvordan samarbeide med barn. De må lære å gi barnet nok informasjon, la barnet beskrive virkeligheten sin trygt, være med å bestemme hva som skal skje videre, være med å avgjøre hva som skal dokumenteres og hva som skal sies videre og få gi tilbakemeldinger om hvordan hjelpen oppleves og komme med råd til hvordan hjelpen kan bli mer nyttig. De må lære at alle barn må bli samarbeidet med, uansett hvor gamle de er, hvor vondt eller strevsomt de har det inni seg og hvilke uttrykk og symptomer de har.

I retningslinjene står det mye om at kandidatene skal ha inngående kunnskap om blant annet samhandling og tverrsektorielt samarbeid. Det står også at kandidatene skal ha avansert kunnskap om blant annet brukermedvirkning. For at tverrsektorielt samarbeid og brukermedvirkning skal bli riktig, og hjelpen mer nyttig, er det helt avgjørende at det tydeliggjøres at barn må samarbeides tett med. Her viser vi også til våre innspill om barns grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon ovenfor.

Hvordan egen oppvekst og erfaringer påvirker

For å kunne møte barn på trygge og nyttige måter, er det avgjørende at fagfolk har fått sortert nok i egne følelser og reaksjoner. Fagfolk kan komme i situasjoner hvor de møter barn som kjefter, skriker, truer, gjør vondt mot seg selv eller andre. For at fagfolk ikke skal ta det som kritikk mot seg selv, og heller undre seg over hva som ligger bak det barnet gjør, må fagfolk først ha fått sortert nok i sine egne følelser.

Retningslinjen må derfor sikre at studentene har kunnskap om hvordan deres egen oppvekst og erfaringer påvirker deres møter med barn. Studentene må lære å reflektere og sortere i egen historie og egne følelser. Kandidatene må reflekterer rundt egne styrker og hvordan de kan brukes i studiet og som behandlere i praksis. De lærer å bruke egne erfaringer for å bli gode samarbeidspartnere og for å kunne samarbeide likeverdig med barn og unge.

Det er bra at det står at kandidatene skal tilegne seg ferdigheter som å kunne analysere og forholde seg kritisk til egne verdier, egen væremåte og rolle. Her bør det også inkluderes hvordan egen oppvekst og erfaringer påvirker deres møter med pasienter, og særlig barn.

Svar på relevante høringsspørsmål:

I hvilken grad vurderes utkast til forskrift å være i tråd med brukernes syn på fremtidige behov for kompetanse i tjenestene?

Vi viser til innspill ovenfor. Slik høringsutkastet er skrevet i dag sikres ikke det mange barn ser på som riktig og god kompetanse. Kunnskapen fra barn er tydelig på at for å sikre fremtidig behov for kompetanse i tjenestene må retningslinjen inneholde:

- Kunnskap direkte fra barn
- Kunnskap om barns grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon, i tillegg til generelle menneskerettigheter
- Kunnskap om å nå inn til vondt eller strevsomt
- Kunnskap om medisinerings av barn
- Kunnskap om å stoppe trygt

- Kunnskap om samarbeid med barn
- Kunnskap om hvordan egen oppvekst og utvikling påvirker

Formålet med forskriften er å sikre at kandidater med samme utdanning får felles sluttkompetanse uavhengig hvilken utdanningsinstitusjon de er utdannet ved. Hvordan vurderes dette å være ivarettatt i læringsutbyttebeskrivelsene?

Vi viser til innspill ovenfor. Flere av punktene ovenfor er delvis tatt inn i utkastet, men for å sikre at kandidater med samme utdanning får felles sluttkompetanse uavhengig hvilken utdanningsinstitusjon de er utdannet ved, må dette tydeliggjøres.

Er det innhold som bør legges til eller forsterkes i utdanningen?

Vi viser til svar under spørsmål en.

Masterutdanningen for sykepleiere inneholder følgende to læringsutbyttebeskrivelser som blant annet tematiserer selvmordsatferd og overdosefare.

Kandidaten kan bruke relevante metoder for å avdekke, forhindre og redusere selvmordsatferd og overdosefare

Kandidaten har kompetanse, profesjonelt mot og kjenner sine profesjonelle grenser, samt ansvar, og kan bidra til at krevende livserfaringer som vold, overgrep, selvmordsfare og avhengighet, gir rom til å kunne erkjennes, deles og bearbeides

Bør denne tematikken også inkluderes i den tverrfaglige viderutdanningen?

Det er viktig at begge utdanningene har fokus på å jobbe med vonde erfaringer mennesker bærer på. Derfor tenker vi at det bør inn på begge utdanninger. Sett fra barn, er det avgjørende at det kandidatene lærer om dette, blir riktig og bygd på kunnskap fra barn. Vi viser også til innspill ovenfor.

Forandringsfabrikken takker for muligheten til å gi innspill og håper at dere tar kunnskap direkte fra barn inn i de nye retningslinjene. Det vil være avgjørende for å sikre at barn får nyttig og riktig hjelp i tjenestene i fremtiden <3

Hilsen proffer i Forandringsfabrikken v/ Vanessa, Mathea, Leon, Verena og fabrikkleder Marit Sanner og politisk rådgiver Julie Granlund